

AZ UTÓBBI NEGYEDSZÁZAD ÚJ ŐSLÉNYTANI-RÉTEGTANI EREDMÉNYEI
A DUNÁNTÚLI-KÖZÉPHEGYSÉG PALEOZOIKUMÁNAK KUTATÁSA SORÁN

Majoros György^x

Összefoglalás⁺

A Dunántúli-Középhegység paleozoikuma jelenleg ismereteink szerint az ordoviciumtól a triászig terjedő rétegtani intervallumot fog át. Litológiai sajátosságaik, szerkezeti-települési jellegük alapján ezek négy képződménycsoportra oszthatók:

1. A hegység kristályos aljzatát képező metamorf paleozóikum.
2. Felső karbon durvatörmelékes összlet.
3. Késő herciniai gránitoid.
4. Permi időszi folyóvízi-sekélytengeri képződmények (1. ábra).

1. Az ordoviciumból és az alsó korbont is magába foglaló metamorf paleozóikum igen kismértékű felszíni előfordulás következtében csak hézagosan ismert. Az ordovicium-szilúr devon kronosztratigráfiai intervallumot átfogó képződményeket a Balatoni Fillit formációcsoportban foglaltuk össze. Ez a többé-kevésbé összefüggőnek mutatózó, de számos formációra bontott kőzetegyüttes premetamorf litológiai felépítését tekintve nagyvonalakban háromszatú.

Alsó részében egy vulkanit-szediment összlet települ, amit talán ezer métert is megközelítő vastagságú aleurolit-finomszemű homokkő összlet követ, majd legfelül a devon időszi képviselő mészkő csoport települ.

^x Mecseki Ércbányászati Vállalat, 7633 Pécs, 39-es dandár u. 19.

⁺ A teljes szöveg a következő számunkban jelenik meg (Szerk.)

A kőzetgyűltes korára vonatkozó biosztratigráfiai bizonyítékaink alapvetően a mészkő összletből származnak. Ezen kívül mindmáig csak alsó szilur acritarch és conodonts illetve alsó ordoviciumi acritarch leleteink vannak.

Ugyancsak a metamorf paleozoikumhoz sorolható az alsó karbon vizei emeletébe tartozó, régebről ismert faunás Szabadbattyáni Mészkő. Feltételezünk alsó karbonnak gondolunk néhány fúrásból származó sötétszürke, agyagpala, homokkőpala, kovapala, - igen enyhén metamorfált - kőzetet is.

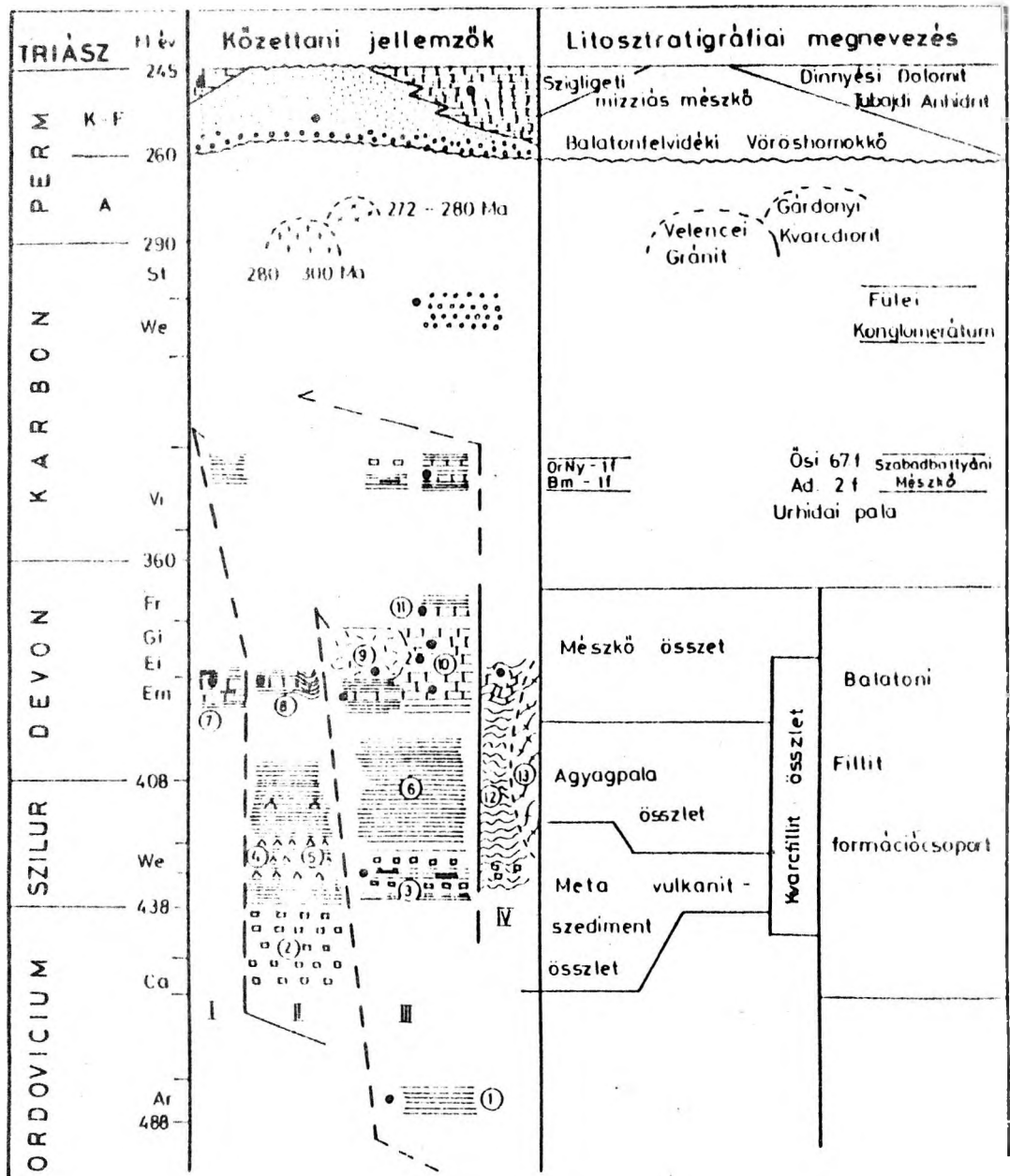
A hézagos ismeretek ellenére feltételezhető, hogy a metamorf paleozoikum kőzetösszlete egy herciniai takaró együttest alkot (2. ábra) az egyes takarók némileg eltérő litológiai felépítésével.

2. Felső karbon durvatörmelék képződményeket ismerünk a Balatonfő térségéből, ez a Fülei Konglomerátum Formáció. A mikro- és makró flóra alapján felső stefani alsó westfaliali emeletbe sorolható, 600 m-t is meghaladó vastagságú összletnek eredeti települési helyzetét nem ismerjük a későbbi intenzív tektonikai mozgások következtében.

3. Késő herciniai, poszt-kollíziós gránit, granodiorit, kvarcdiorit intruziók ismeretesek a hegység délkeleti szegélyén. (Velencei Gránit, Gárdonyi Kvarcdiorit). Ezek minden ismert helyen a Balatoni Filit archimetamorf képződményeibe nyomult diszkordáns plutonok, a palakőpenyben jól kimutatható kontaktmetamorf hatásokkal.

4. A középső permbe induló alpi üledékképződési ciklus kezdő üledékeként vörös homokkő - konglomerátum, (Balatonfelvidéki Vörös-homokkő) majd egyes szegély területeken ezt laterális fácies-átmenettel felváltó hiperzalin lagunás és sekélytengeri képződmények (Tabajdi Anhidrit, Dinnyési Dolomit, Szigligeti mizsiás mészkő) rakódtak le. Ezekből leírt számos mikroflóra és fauna együttes biosztratigráfiai besorolásukat is lehetővé teszi.

Az igen alacsonytól a közepes metamorf fokozatig terjedő átalakulást mutató metamorf paleozoikumra átalakulást nem szenvedett felső karbon és perm üledékek települnek. Néhány izotóp-kor a karbon-devon

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13

A Dunántúli - középhegység paleozoikum

határon (breton fázis) és az alsó-középső karbon határon (szudétai fázis) történt tektono-metamorf eseményekre utal. Ez utóbbi során történetelt a takaróképződés is.

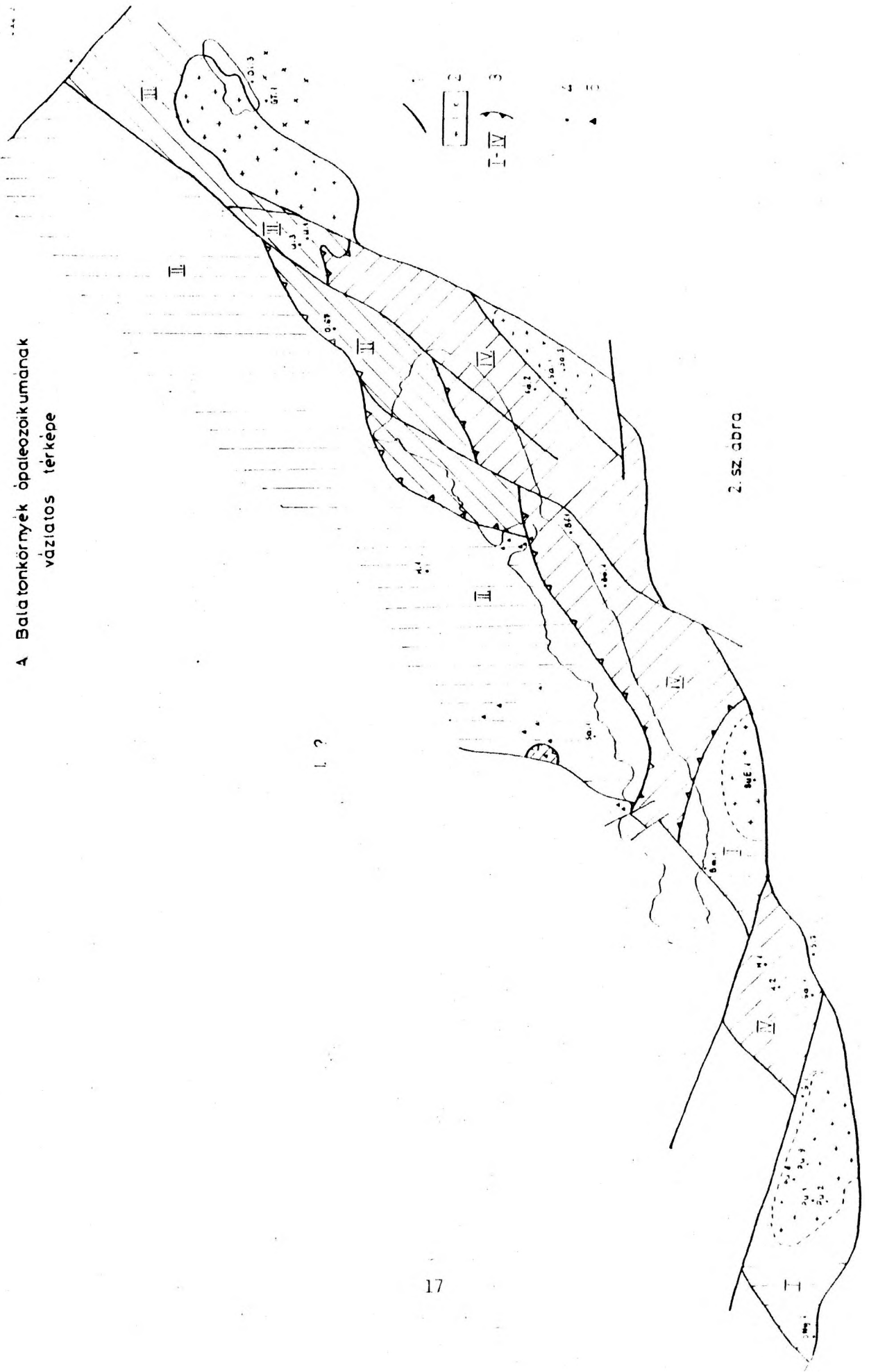
1. ábra

1. Sekélytengeri/pelágikus mészkő, 2. Mészkő, dolomit, anhidrit, 3. Homokkő, konglomerátum, 4. Aleurolitpala, homokkőpala, agyagpala, 5. Lidit, kovapala, 6. Savanyú metavulkanit, 7. Intermedier-bázisos metavulkanit, 8. Késő hercyni gránit, kvarcdiorit, 9. Kvarcfillit, mészfillit, 10. Csillámpala/gneisz, 11. Ősmaradvány leletek, 12. Hercyniai takarók, 13. A Balatoni Füllit formációcsoport formációi: 1. Szárhegyi achritarchás aleurolitpala, 2. Kékkúti Dácitporfir, 3. Alsóörsi Porfiroid, 4. Révfülöpi Metaandezit, 5. Litéri Diabáz, 6. Lovasi Aleurolitpala, 7. Kékkúti Mészkő, 8. Szigligeti Mészkő/Mészfillit, 9. Polgárdi Mészkő, 10. Úrhidai Mészkő, 11. Székesfehérvári mészkő, 12. Balatonfőkajári kvarcfillit, 13. Balatonhidvégi Csillámpala.

Fig 1.

1. Shallow marine/pelagic limestone, 2. Limestone, dolomite, anhydrite, 3. Sandstone, conglomerate, 4. Metamorphic siltstone, sandstone, shale, 5. Lydite, siliceous shale, 6. Acidic metaVolcanics, 7. Intermediate-basic metavolcanics, 8. Late Hercynian granite, quartz diorite, 9. Quartz phyllite, calcareous phyllite, 10. Micaschist/gneiss, 11. Fossils, 12. Hercynian nappes, 13. Formations of the Balaton Phyllite Groups: 1. Acritarch-bearing shale from Szárhegy, 2. Kékkút Dacite Porphyry, 3. Alsóörs Porphyroide, 4. Révfülöp Metaandesite, 5. Litér Diabase, 6. Lovas Silstone, 7. Kékkút Limestone, 8. Szigliget Limestone/Calcareous Phyllite, 9. Polgárdi Limestone, 10. Úrhida Limestone, 11. Székesfehérvár Limestone, 12. Balatonfőkajár Quartz Phyllite, 13. Balatonhidvég Micaschist.

A Balatonkörnyék ópaleozoikumának
vázlatos térképe

2. ábra
1. Fontosabb alpi szerkezeti vonalak
2. Későhercyni gránit/Kvarcdiorit
3. Hercyni takarók
4. Fúrások
5. Ópaleozoós kőzetzárvány leletek, pliocén bazalttufából

Fig 2.

1. Main structural lines
2. Late Hercynian granite/quartz diorite
3. Hercynian nappes
4. Boreholes
5. Finds of Early Palaeozoic inclusions in Pliocene basalt tuff